

sírcsoportot figyeltünk meg. Mindkettőre jellemzők a kőpakolások temetkezések, amelyek egy részénél megfigyelhető volt, hogy nemcsak a sír alját és oldalait bélelték ki kövekkel, hanem betöltésének nagy részét is kövek tették ki, illetve valószínűleg a sír felett valaha magasodó halom felhordásához is felhasználták őket. Egy esetben kerámiasalak-darabokkal töltötték be a sírgödört. Szokatlanul sok gyermek sír került elő a körárokban. A sírok túlnyomó többsége rabolt. A jellemző tájolás a D-É, de több olyan is előkerült, amely ettől erősen eltért, illetve fordított tájolású temetkezéseket is találtunk.

A lelőhely É-i periferiáján szórványosan, a K-i részén sűrűbben kerültek elő *avar kori* telepobjektumok: 4 félig földbe mélyített, kőkemencés, cölöpszerkezetes, közel négyzetes alakú ház, néhány gödör és egy sütőkemence, amelyet későbbi (ugyancsak népvándorlás kori?) árokrendszer vágott.

Szórványosan találtunk *Árpád-kori* objektumokat: a lelőhely déli részén egy cserépbogrács- töredékkel datált gödört, és az É-i periferián egy csigavonal-díszes kerámiával keltezett házat.

Munkatársak: Berecz Barbara régész, Darázs Tímea, Jakab Attila, Kiss Csaba, Mérai Dóra, Nagy Nándor, Polka Mónika, Sántha Barbara, Balogh András, Szabó Máté régészhallgatók, Bagi Judit, Bodó Zsuzsa, Bosnyák Valéria, Káplár Ildikó, Nyikus Krisztián, Semperger Zoltán, Szalai Gábor, Szászvári Linda, Szőke Gábor technikusok.

GALLINA ZSOLT – KÖVÁRI KLÁRA – KULCSÁR VALÉRIA – NAGY ANDREA – SOMOGYI KRISZTINA

144. Eger, Kőporos-tető

(Heves megye) Pa

2004. december 29-én terepbejárást végeztünk a fél évszázada ismert, védett lelőhelyen, amely Egertől DDK-re található, egy széles, lapos dombháton, aminek Ny-i oldalát riolitbányászás során elhordták. A leletanyag, amely a szőlőművelés során került felszínre, a tetőn, a magassági pont körül koncentrálódik. A felszínen gyűjtöttünk 7 kvarcporfír-, 2 hidrokvarcit- és 1 szarukő-szilánkot. A múzeumba került leletanyagban keveredik egy levéleszközös középső paleolit ipar és a felső paleolit Aurignacien kultúra anyaga.

Munkatárs: Béres Sándor.

ZANDLER KRISZTIÁN

145. Egerszalók, Kővágó-dűlő

(Heves megye) Pa

2004 novemberében és decemberében terepbejárást végeztünk a lelőhelyen, ami egy széles, lapos dombháton, a magassági pont körüli szőlőben található. A középső és felső paleolitikum időszakára datálható településen két egymástól 50 méterre elhelyezkedő, 20 illetve 30 m széles folt rajzolódott ki, e két koncentráció-

tól Ny-ra egy műhelyfoltot is sikerült lokalizálni. Az erről a területről gyűjtött anyag jelentős részben Mátraháza-felnémeti típusú opálból áll. Novemberben két eszközgyűjtöttünk: egy pruti kovából készült szilánkvakarót, valamint egy obszidián pengevakarót, továbbá 22 szilánkot és két pengét. Decemberben 4 szilánkvakarót, 4 retusált szilánkot, valamint 63 szilánkot, 5 pengét és 2 magkövet találtunk a felszínen. A leletanyag alapján egy levéleszközös középső paleolit ipar és a felső paleolit Aurignacien kultúra leletanyagának felszíni keveredésére következtethetünk.

Munkatárs: Béres Sándor.

ZANDLER KRISZTIÁN

146. Erdőkürt határa

(Nógrád megye) Ó, U, B, Kö

2004 februárjában ivóvíz-beruházást megelőzően végeztünk terepbejárást Erdőtarcsa és Kálló határában.

Keresztúti-dűlő: A Céklás-völgyi-pataktól É-ra a Vanyarcra vezető aszfaltúttól Ny-ra található dombháton húzódik a lelőhely. Itt egy kb. 50×50 m-es körben gyűjtöttünk csekély számú, igen kopott őskori cserepet.

Saj-völgyi-patak partja: Saj-völgytől É-ra, a Vanyarcra vezető betonút által elvágva található egy magasabb dombvonulaton a lelőhely. A 300 m hosszú és 150 m széles lelőhelyről nagy számban gyűjtöttünk Kyjatice kultúrához tartozó cserepeket és egy kovaeszközt.

Templom környéke: A templomtól és a temetőtől DK-re húzódó dombháton található a lelőhely. Kiterjedését nem tudtuk megállapítani, mivel a templom és a temető rátelepedett a lelőhelyre. A lelőhelyhez tartozó és vizsgálható 30×100 m-es terület K-i részén DVK-hoz tartozó cserepeket és obszidiáneszközöket, a közepén középkori, a Ny-i részén középkori és bronzkori cserepeket gyűjtöttünk.

BÁCSMEGI GÁBOR

147. Eszteregnye, Ojtó-dűlő

(Zala megye) Rő, Kk, Kú

2004 áprilisában régészeti terepbejárást végeztünk a Rigyác-Sormás közé tervezett bányaterületen, amely a 7. sz. főút déli oldalán található. A K-Ny-i hossz tengelyű bánya több É-D-i lefutású patakmedret szel át. Terepbejárástunk célja a kijelölt bányaterület szisztematikus bejárása, feltérképezése volt. Munkánk során új régészeti lelőhelyek kerültek elő, és sikerült a korábban ismert lelőhelyek határait is pontosítani. Egy új lelőhelyet regisztráltunk.

A lelőhely Eszteregnye központjától 1,8 km-re DNY-i irányban, Rigyác központjától 1,6 km-re DK-re található. Az Ojtó-dűlő közepén, egy É-D-i irányú dombháton, annak tetején és lejtőin helyezkedik el. A lelőhely K-Ny-i irányú, jól körülhatárolható terület. Jó megfigyelési körülmények mellett, elsősorban találtuk a római kori, középkori, késő középkori-kora újkori leleteket. Jel-

legzetes darab egy római hombár vastag falú, korongolt, ívelt oldaltöredéke volt. A lelőhely 560×200 m kiterjedésű.

SZÁRAZ CSILLA

148. Eszteregnye határa

(Zala megye) U, R, B, Rő, A, Á, Kk, Kú

2004. július 30-án terepbejárást végeztünk a település rendezési tervéhez kapcsolódó régészeti örökségvédelmi hatástanulmány előkészítésére. Cél a nyilvántartott lelőhelyek állapotvizsgálata, a közelebről nem azonosított régészeti megfigyelések pontos lokalizálása és új lelőhelyek azonosítása volt. Mindezek eredményeként jelenleg összesen 9 lelőhelyet ismerünk a területről.¹⁰ A 3. sz. lelőhelyen megfigyelt késő középkori telepjelenségek a középkori Eszteregnyével hozhatók összefüggésbe. Obornak régészeti emlékeit a 8. és 9. sz. lelőhelyen találtuk meg. A kerek várdombon (1. sz. lh.) megfigyelhető földvár okleveles említését nem ismerjük, de az azonos típusú kisvárakhoz hasonlóan valamikor a 13. században épülhetett.

A 9 lelőhelyen az alábbi jelenségeket regisztráltuk: újkőkori (dunántúli vonaldíszes kultúra) telepek; középső rézkori (balatoni csoport, tűzdelt barázdás kerámia) telepek; késő bronzkori telep; római kori telepek; népvándorlás kori (késő avar) telepek; Árpád-kori település, földvár; késő középkori falu; kora újkori (16. sz.) éremlelet.

Munkatársak: Marton Tibor, Stibrányi Máté, Szabó Zoltán.

VIRÁGOS GÁBOR

149. Esztergom, Széchenyi tér 22.

(Komárom-Esztergom megye) Á, Kö

A védett lelőhelyen 1958-ban Zolnay László kisebb régészeti feltárást végzett és az akkor megtalált pincét középkorinak határozta meg. 2004. október 20. és november 12. között megelőző régészeti feltárást végeztünk a telken (hrs.: 17414) a tervezett építkezés helyén, amelynek során egy középkori kőház maradványait és pincéjét tártuk fel. A ház K–Ny-i tájolású és majdnem pontosan a tervezett új épületszárny helyén állt; 95–110 cm vastag, kavicsos habarcsba rakott kőfalai 80–150 cm mélységben kerültek elő. A pince kő dongaboltozata fölött több középkori járósínt helyezkedett el. A boltozat feletti első járósínt alól, a boltvállak betöltéséből főleg Árpád-kori, néhány 14. századi (esetleg 15. század eleji) kerámiatöredék került elő, melyek a boltozatnak 14. szá-

zadi (legkésőbb 15. század elejéről való) építését jelzik. A boltvállak mögött kavicsos habarccsal vakolt falfelületet találtunk, amely arra utal, hogy a boltozat megépítése előtt a ház már fennállt, alsó szintje valószínűleg síkfödémes lehetett. Ezt a feltevést igazolta a déli fal melletti feltárás, ahol a boltvállak mögött két rézsús, bevilágító ablakot találtunk. A DK-i ablak (napfényre ferdén elhelyezett) kőkerete, benne az egykorú vasráccsal került elő, a DNy-i ablak kőkeretének felső felét a börtönudvar kerítésének építésekor 1903-ban elvették. A két ablak közti részen, az É-i oldalon fiókboltozat jelzi, hogy ezen a részen É felé kijárata lehetett a pincének. A bíróság falánál, a pince K-i végén egy barokk, téglából épült lejárata van elfalazva. A barokk boltozat alatt azonban ott is megfigyelhető a korábbi kőboltozatnak az eredeti pincelejáróba ferdén emelkedő kőboltozata.

A fentiekén túl külön, a ház belsejéből is volt lejárata a pincének a boltozat ÉNy-i harmadánál. Ez a boltozat építésével egyidős, az É-i falánál két kőből épített lépcsője volt, további része falépcső lehetett. A pince Ny-i végfalán téglával átboltozott ajtónyíláson át egy másik, ugyancsak kő-dongaboltozatos pincerész, abból É felé további pincerészakasz következik (már a börtönudvar alatt). Utóbbi szinte teljesen, a belső kis pince 90%-ban, a külső nagy pince 50%-ban be van tömődve. Az utóbbi két pincerész későbbi hozzáépítésnek, de középkori építkezésnek látszik. Ezek megkutatására nem volt módunk. A fentiek szerint a bíróság udvarán egy – valószínűleg 13. századi (legkésőbb 14. század első fele) – kőház alsó részét találtuk meg, amely eredetileg síkfödémes volt. A déli oldalon két kőkeretes, rézsús bevilágító ablakkal ellátott szuterén helyiséget a 14. században (legkésőbb a 15. század elején) kőboltozattal látták el. A török háborúk után az épület romjait a 18. században átépítették; a pincét valószínűleg a 19. század végéig használták.

HORVÁTH ISTVÁN

150. Érd, Hosszú földek

(MRT 7. k. 9/4 és 9/15 lh.)

(Pest megye) U, B, V, Rő, Á

2004. április és október között a Benta-patak É-i oldalán, a 9/4 sz. őskori lelőhely Ny-i részét; valamint a vele érintkező 9/15 lelőhely K-i szélét tártuk fel az építendő M6 autópálya tengelyében, mintegy 60 m szélességben. A feltárt 3,5 hektáros területen kb. 2200 objektum került elő. (Lásd az illusztrációt a 214. oldalon!) Közepén egy újkori szemétfeltöltés nagy részén megsemmisítette a korábbi településre utaló nyomokat.

Legkorábban a középső neolitikum idején telepedtek meg itt. Ehhez a korszakhoz köthetőek a hosszú, gyakran 15–20 m-es téglalap alakú, cölöpszerkezetes felszíni házak. Nagyméretű, lapos gödreikből a zselizi kultúra emlékműve került elő, jórészt durva házikerámia és szarvasmarha/őstulok vázmaradványok formájában.

10 A mai közigazgatási határon belül a középkorban két falu létezett. Eszteregnye és Obornak. Mindkét falu történetét Holub József foglalta össze: Zala megye története a középkorban. III. kötet. A községek története. Pécs, 1933, kézirat.